

Dyslalie

Mgr. Radka Florianová
Klinický logoped
Bobath terapeut

Dyslalie

Terminologie Dyslalie

- Dyslalie (patlavost) je neschopnost používat jednotlivé hlásky či skupiny hlásek v mluvené řeči podle stanovených jazykových (ortoepických) norem
- Dyslalie je porucha řeči, která se projevuje na *foneticko-fonologické* úrovni řeči.

Terminologie Dyslalie

- Na ***fonetické*** úrovni se projevuje např. vynecháváním hlásek (delecí/eliminací), jejich zaměňováním či nahrazováním (substitucí) až nepřesným vyslovováním v místě artikulace (distorzí).

Etiologie - příčiny

- Nejčastější porucha NKS u dětí cca 40%
- Vrozené dispozice
- Psychosociální vlivy prostředí
- Patologie mluvních orgánů

Vrozené dispozice

- Poškození dostředivých a odstředivých drah
  - neuromotorické poruchy
- Postižení sluchu
- Postižení zraku
- kognitivně-lingvistické nedostatky

Patologie mluvních orgánů

- Malokluze
- Motorika jazyka
- Podjazyková uzdička
- Motorika ORF oblasti
- Rozštěpy
- Funkčnost patrohltanového uzávěru

Vývoj artikulace dle věku

1 – 2,5 roku

- p,b,m,a,o,u,i,e
- j,d,t,n,l – artikulační postavení se upevňuje po třetím roce, ovlivňuje vývoj hlásky R

Vývoj artikulace dle věku

2,5 – 3,5 roku

- K G H CH V F
- OU AU

Vývoj artikulace dle věku

3,5 – 4,5 roku

- zvládá N D T L (i artikulačně)
- Bě Pě Mě Vě

Vývoj artikulace dle věku

4,5 – 5,5 roku

- Ň Ď ť
- vyvíjí se Č Š Ž

Vývoj artikulace dle věku

5,5 – 6,5 roku

- C S Z R Ř
- kombinace ČŠŽ a CSZ

Diagnostika

- Mezi diagnostickými postupy u dyslálie je základní metodou ***řečová komunikace.***
- Logopedická depistáž (screening)
- Komplexní logopedická diagnostika
- Diferenciální diagnostika
  - Dyslálie primární
  - Symptomatická dyslálie
- Víceoborová diagnostika

Diagnostika

- Metodologie logopedického vyšetření při dysláliích se liší při ***screeningovém*** a při ***klinickém*** vyšetření.

Diagnostika – komplexní vyšetření

- Anamnéza
- Navázání kontaktu
- Vyšetření motoriky
- Vyšetření mluvních orgánů
- Vyšetření řečové produkce
- Vyšetření rozumění řeči
- Orientační vyšetření sluchu
- Vyšetření sluchové a zrakové percepce
- Vyšetření sociálního prostředí

Diagnostika – anamnéza

- Rodinná anamnéza (RA)
  - Slouží především k zjištění dědičného rizika
- Osobní anamnéza (OA)
  - Údaje o všech dosavadních potížích klienta
- Farmakologická anamnéza (FA)
- Sociální anamnéza (SA)
  - Hodnotí životní podmínky klienta
- Nynější onemocnění (NO)

Diagnostika – vyšetření motoriky

- Vyšetření grafomotoriky
- Vyšetření motoriky svalů ORF oblasti
- Vyšetření motoriky jazyka
- Vyšetření jemné a hrubé motoriky

Diagnostika – vyšetření mluvních orgánů

- Vyšetření respirace
- Vyšetření fonace
- Vyšetření okluze
- Inspekce dutiny ústní

Diagnostika – vyšetření řečové produkce

- Při rozhovoru
- Při řízené výslovnosti
- Při pojmenování
- Při spontánním projevu
- Vyšetření všech jazykových rovin řeči
- Pozornost se věnuje analýze a interpretaci fonologických příznaků dyslalie

Diagnostika – orientační vyšetření sluchu

- Nezbytnou součástí diagnostiky dyslalie je zjištění stavu sluchu
- Orientační vyšetření
  - Hlasitou řečí 10m
  - Šepotem 6m
- Rozhovor s rodiči, jak dítě reaguje doma
- Při podezření na sluchovou vadu doporučíme vyšetření ORL

Diagnostika – vyšetření sluchové percepce

- Objektivní vyšetření sluchové percepce standardizovaným testem Škodové
- Zkouška sluchové diferenciacce
Wepman-Matějček
- Zkouška sluchové analýzy a syntézy
Wepman-Matějček

Diagnostika – vyšetření zrakové percepce

- Vyšetření zrakové percepce
  - Vizuomotorická koordinace
  - Diferenciace figura – pozadí
  - Diferenciace tvarů a barev
  - Poloha v prostoru, prostorové vztahy
- Vývojový test zrakového vnímání (Frostigová)

Diagnostika – vyšetření sociálního prostředí

- Velmi důležité a často opomíjené
- rozhovor s rodiči

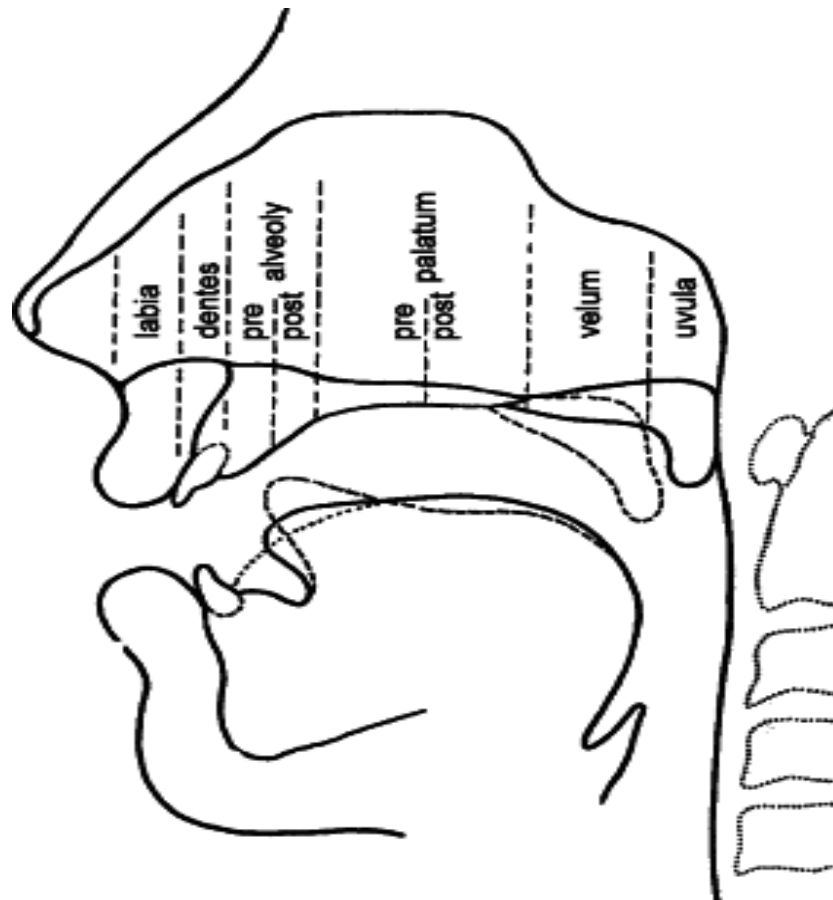
Diagnostika

- Hlásky podle typu
  - Bilabiální
  - Labiodentální
  - Addentální
  - Interdentální
  - Stridens
  - Lingvální
  - Palatální
  - Velární
  - Uvulární
  - Laterální
  - Nazální
  - Laryngální
  - Faryngální

Diagnostika

(Hála, 1960)

Diferenciální diagnostika

- OVŘ
- Myofunkční porucha
- Vývojová dysfázie
- Vývojová dysartrie
- Mentální deficit
- PAS, jiné pervazivní vývojové poruchy

Terapie

- Zásada pozitivního přístupu
  - Pochvala za úspěch, podpoření v další práci
- Zásada krátkodobého cvičení
  - Raději cvičit vícekrát denně, kratší časový úsek
- Zásada častého cvičení
  - Viz předchozí
- Zásada zpětné vazby
  - Sluchová, zraková kontrola

Terapie

- Zásada minimální akce
  - Při cvičení hlásek je NUTNÉ, aby bylo dítě uvolněné a nebylo v tenzi
- Zásada motivace
  - Vhodné neustálé obměňování podnětů pro edukaci
- Zásada využívání pomocných hlásek
- Zásada individuálního přístupu

Terapie

- Dechová cvičení
- Cvičení svalů ORF oblasti
- Cvičení motoriky jazyka
- Cvičení polykání
- Cvičení sensitivity ORF oblasti, dutiny ústní
  - teplé x studené, vibrace, chuť
- Práce s celým tělem

Cvičení svalů ORF oblasti

- **Mimická cvičení**
- **Cvičení pro rty**
- **Cvičení pohyblivosti čelisti**
- **Cvičení pro jazyk**
- ***Motorika mluvních orgánů*** – jde o návrat k primárním motorickým funkcím spojeným s dýcháním a přijímáním potravy (procvičování dýchání, sání, foukání, oblizování), které jsou stimulovány a rozvíjeny v zájmu artikulace

5 Fází odstraňování dyslalie

1. Přípravná cvičení
2. Identifikace hlásky
3. Vyvození hlásky
4. Fixace hlásky
5. Automatizace hlásky

Metody vyvozování hlásek

- Přímé metody
  - Pomocí proprioceptivního, zrakového a sluchového napodobování
- Nepřímé metody
  - Pomocí vyvozování hlásek
- Substituční metody
  - Pomocí jiné hlásky/hlásek
- Mechanické metody
  - Pomocí nejrůznějších pomůcek a přístrojů

Postup terapie

- Úprava samohlásek
- Úprava dvojhlásek AU, OU
- Úprava souhlásek

Metodika tvoření samohlásky A

- Nejdříve nacvičujeme výdechový proud bez účasti hlasu
- Napodobováním nebo polohováním sondy
- Přidáme fonaci

Metodika tvoření samohlásky E

- Vyvozením nepřímou metodou
  - Ovce bééééé, koza mééééé
  - Hlídáme správné postavení jazyka a čelistní úhel
- Vyvozením přímou metodou
  - Hlídáme správné postavení jazyka a čelistní úhel
  - Odhmatem kontrolujeme fonaci
  - Ve spojení se souhláskami pe, ke, te

Metodika tvoření samohlásky I

- Nejtěžší na reedukaci
  - Stížena malým čelistním úhlem
- Vyvození přímou metodou
  - Hlídáme odezírání čelistního úhlu před zrcadlem
  - Odhmatáme fonaci na krku
- Vyvození nepřímou metodou
  - Koník iiiha, oslík iá, iá

Metodika tvoření samohlásky O

- Vyvození přímou metodou
  - Hlídáme artikulaci před zrcadlem
  - Kontrolujeme znělost odhmatem
- Vyvození nepřímou metodou
  - Divíme se ooooo, souhlasíme joooo

Metodika tvoření samohlásky U

- Vyvození přímou metodou
  - Hlídáme artikulaci v zrcadle
  - Kontrolujeme znělost odhmatem
- Vyvození nepřímou metodou
  - Sova houká huuu, kukačka kuku, kráva dělá buuu

Hláška M

- I. Artikulační okrsek, bilabiální, závěrová, nepárová, znělá, nosovka
- Úprava pomocí odhmatem na chřípí nosu
- Nápodobou před zrcadlem

Hlásky B a P

- I. Artikulační okrsek, bilabiální, závěrové, párové, B znělé, P neznělé
- Nácvik před zrcadlem
- nutný aktivní m.orbicularis oris
- Většinou chybné labiodentální tvoření

Hlásky T, D, N

- II. Artikulační okresek, alveolární, závěrové, T a D párové – D znělá, T neznělá, hláska N nepárová, nosová, znělá
- Intaktní alveolární hlásky jsou klíčové pro nácvik hlásky R substitucí !!!

Hlásky T, D, N

- Nácvič nápodobou před zrcadlem
- Úprava D z hlásky N (stiskneme chřípí nosu)
- Úprava T z hlásky D šeptem
- Úprava N nápodobou artikulačního postavení

Hláška L

- II. Artikulační okrsek, alveolární, laterální, znělá, úžinová, nepárová, kmitavá
- Již od 2-3 let může s dítětem formou imitace cvičit hybnost jazyka.
- Hláška L je ve vývoji artikulace téměř vždy užívána jako náhradní hláška za hl. R.
- Nácvik před zrcadlem

Hlásky V a F

- I. Artikulační okrsek, labiodentální, úžinové, párové, V znělé, F neznělé
- Nácvik nápodobou před zrcadlem
  - nácvik správného postavení mluvidel
  - Nácvik správného výdechového proudu
  - pomůcky: pírko

Hláška H

- V. Artikulační okrsek, hrtanová, úžinová, znělá, nepárová
- Hláška s největší spotřebou vzduchu výdechového proudu
- Nácvič prudkým vydechnutím s velkým čelistním úhlem, znělost kontrolujeme odhmatem.

Hláská CH

- IV. Artikulační okrsek, velární, úžinová, nepárová, neznělá
- Nácvič nejlépe nápodobou vzdychnutí, vhodná dechová cvičení
- Při nácvič přes hlásku K mají děti problémy s následnou diferenciací K a CH

Hlásky K a G

- IV. Artikulační okrsek, velární, závěrové, párové, hláska G znělá, K neznělá
- Přetrvávající záměna hl. K a G za T a D bývá častou komplikací ve vývoji artikulace. Řeč se stává často nesrozumitelnou.
- Navození správné polohy jazyka v dutině ústní
  - Nejlépe cvičit v poloze na zádech
  - Nejprve cvičíme hlásku K, hláska G se většinou upraví sama po nácviku K

Hláška J

- III. Artikulační okrsek, palatální, úžinová, nepárová, znělá
- Úprava pomocí hlásky í – íá, íé

Hlásky Ť, Ď, Ň

- III. Artikulační okrsek, palatály, závěrové, párové Ď znělá, Ť neznělá, Ň nepárová znělá nosovka
- Vhodná přípravná artikulační cvičení
- Nácvič pomocí špátle před zrcadlem

Hlásk a Č

- II. Artikulační okrsek, alveolární, polozávěrová, nepárová, znělá
- Zásadní hlásky (spolu s Š, Ž) pro správný vývoj artikulace, jejich vývoj ovlivní další vývoj sykavkových zvuků, především hl. CSZ a také vývoj hl. Ř.
- Nácvi k přes pomocnou hlásku Ť

Hlásky Š a Ž

- II. Artikulační okresek, alveolární, úžinové, párové Š neznělá, Ž znělá
- Hláska Ž nácvikem ozvučení hlásky Š

Hláška C

- II. Artikulační okrsek, polozávěrová, alveolární, nepárová, neznělá
- Vhodná přípravná artikulační cvičení
- Nácvik substitucí s T, hlídáme před zrcadlem
- Nácvik pomocí kroužkové sondy

Hlásky S a Z

- II. Artikulační okresek, alveolární, úžinové, párové, S neznělá, Z znělá
- Nácvik před zrcadlem, můžeme si pomoci sondou
- Hlásku Z tvoříme z hlásky S nazvučením

Diferenciace sykavek

- Důležité cvičení sluchové percepce
- Využíváme zrakovou i sluchovou kontrolu
- Důležitá sebekontrola dítěte!

Hláška R

- II. Artikulační okrsek, alveolární, úžinová, kmitná, nepárová, znělá
- Je tvořena vibrací hrotu jazyka v oblasti za horní zuby. Pohyb hrotu lze v poloze zubů mírně od sebe dobře vidět. Jiné způsoby tvorby zvuku hl. R jsou v češtině nesprávné.
- Nejlepší průpravou pro navození hl. R je co nejvčasnější navození hl. L, touto hláskou totiž dítě při běžném vývoji artikulace dítě hl. R nahrazuje.

Hláška R

- V případě, že se již dostaneme k průpravným cvičením u hl. R je potřeba, aby dítě mělo správně vyvozeny hl. D a T.
- Cvičení substituční metodou přes hlásku T, D
  - Vždy vysvětlit podrobně rodičům i dítěti mechaniku tvoření
- Cvičení profouknutím do vibrace (střílení)
- Nácvik pomocí rotavibrátoru (podtrhnutí prstem)

Hlásk a Ř

- II. Artikulační okrsek, alveolární, úžinová, kmitná, nepárová
- Je tvořena vibrací za horními zuby, ale při mírném otevření úst vibraci nevidíme, zuby jsou u sebe. Lze ji nahmatat v oblasti dolní čelisti. Hl. Ř je spojena se i se sykavkovým zvukem. Jiné způsoby tvorby zvuku hl. Ř jsou zvukově i motoricky nesprávné.

Hláská Ř

- Vývojová náhrada je nejčastěji sykavkový zvukem.
- Hrot jazyka nesmí být v poloze mezi zuby.
- Nácvik substitucí z hlásky R
  - Hlídáme artikulační postavení v zrcadle

Terapie pomůcky

- Sondy a špátle ?????
- Fixátory čelisti ???
- Rotavibrátor
- Nahrávací média
- Logopedické PC programy
- Logopedické zrcadlo
- Pírka, jedlý papír...

Prognóza

- Většinou velmi dobrá
  - Záleží na osobní motivaci
  - Nutná zpětná vazba
  - Pravidelné cvičení

Prevence

- Primární
  - u intaktních dětí ve smyslu výchovné stimulace přirozeného vývoje
  - krmení a pohyb u batolat
- Sekundární
  - Depistáž (cíleně zaměřená na předškolní věk)
  - Osvětové akce v médiích
  - Přednášková činnost

Zdroje:

- Klenková, J. (2006) *Logopedie*. Praha : Grada
- Krahulcová, B. (2007) *Dyslalie*. Praha : Beakra
- Škodová, E., Jedlička, I. a kol. (2003) *Klinická logopedie*. Praha : Portál
- Lechta, V. a kol. (2003) *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha : Portál
- Lechta, V. a kol. (2005) *Terapie narušené komunikační schopnosti*. Praha : Portál